

Eksperimenterende stofbrug er udbredt i Danmark

Danske unge voksne har Europa-rekorden, når det handler om eksperimenterende hashbrug. I Danmark har ca. halvdelen af de 15-34-årige således prøvet at ryge hash, hvilket ligger langt over det europæiske gennemsnit. Når det kommer til mere regelmæssigt brug af hash, ligger Danmark i det europæiske midtfelt. Også i forhold til eksperimentering med ”hårde stoffer” (amfetamin, kokain og ecstasy) ligger Danmark i den europæiske top, sammen med lande som Storbritannien og Spanien. På samme måde finder unge i Danmark, sammenlignet med unge i andre europæiske lande, at stoffer (og specielt hash) er let tilgængelige, og de er også meget accepterende overfor stofbrug. Danske 15-24-årige opfatter således hash som mindre farligt end unge i samtlige øvrige europæiske lande (bortset fra Nederländerne), og samme mønster kan ses i forhold til kokain: her indtager danske unge sidstepladsen i forhold til at klassificere kokain som et ”meget farligt stof”.

”Normalisering” af hash

I den internationale forskningslitteratur diskuteres det, hvorvidt illegale stoffer er blevet en ”normal” del af ungdomskulturen. *Stoffer og natteliv* viser, at det primært er ét stof, som kan klassificeres som ”normaliseret” blandt de 18-19-årige i Danmark, nemlig hash. Hash er accepteret i vide kredse, det er let at få fat på, og en relativt stor andel af de unge (med forskellige sociale baggrunde) har prøvet det. De longitudinelle data i undersøgelsen viser desuden, at ”normaliseringen” af hash finder sted, når de unge er i 16-17 års alderen. Mens majoriteten af de 14-15-årige tager kraftig afstand fra hash, og siger, at de er bange for stoffet, ser billedet helt anderledes ud for de 18-19-årige. Nu har næsten hver anden prøvet at ryge hash, og de 18-19-årige sidestiller ofte hash med alkohol – forstået på den måde, at begge rusmidler bliver betragtet som omtrent lige (u)farlige og som en integreret del af et hyggeligt samvær med vennerne.

I forhold til ”hårde stoffer”, såsom amfetamin, kokain og ecstasy er det derimod tvivlsomt, om man kan tale om en normalisering. Næsten tre fjerdele af de 17-19-årige mener ganske vist, at det er ”in” at bruge de tre stoffer, og knap halvdelen mener, at de ville kunne få fat på amfetamin, kokain og ecstasy, hvis de ønskede det. Alligevel er det ”kun” 12 pct., der nogensinde har eksperimenteret med hårde stoffer og tilsvarende finder vi, at de fleste 17-19-årige forbinder det at prøve hårde stoffer et par enkelte gange med en stor risiko.

Brug af ”hårde stoffer” har social slagside

Hvis vi ser på de unge stofbrugeres sociale baggrund, kan vi konstatere, at hashbrugerne kommer fra alle samfundsgrupper (her målt med forældrenes uddannelse). I forhold til de unges egen uddannelsessituation er der dog en tendens til, at hashbrug er mere udbredt blandt erhvervsskolelever og unge udenfor uddannelsessystemet end blandt unge, som går i gymnasiet eller er i gang med en videregående uddannelse. Brug af hårde stoffer er noget mere udbredt blandt unge med lavt uddannede forældre og blandt 17-19-årige, som går i erhvervsskoler eller befinder sig udenfor uddannelsessystemet.

Fra tidlig alkohol- og cigaretdebut til senere stofbrug

De største forskelle mellem henholdsvis 17-19-årige stofbrugere og ikke-brugere er i forhold til deres livsstil – dvs. hvorvidt de tidligt har debuteret med alkohol og cigaretter, har et aktivt festliv med mange venner – og i deres holdninger til risiko og nydelse. På disse livsstils- og holdningsvariable har både hashbrugerne og brugerne af hårde stoffer nogle særlige kendetegn. De har ofte haft en tidlig alkoholdebut, her defineret som, at de var 13 år eller yngre, første gang de var fulde. De har også ofte en baggrund som cigaretrygere i en tidlig alder – regelmæssig cigaretrygning i 15-16 års alderen er således stærkt korreleret med både hashrygning og brug af hårde stoffer tre år senere. De 17-19-årige stofbrugere er også karakteriseret ved, at de går meget i byen og drikker sig fulde hver weekend, at de har mange venner, og at de er mindre risiko-orienterede og mere nydelsesorienterede end andre unge – sidstnævnte gælder specielt for brugerne af hårde stoffer og for de mest erfarne hashrygere.

40 pct. af klubgæsterne har stof erfaring

Mens vi for de 17-19-årige således kan se en tendens til normalisering af hash men ikke af hårde stoffer, ser billedet noget anderledes ud, når vi bevæger os ud i nattelivet og indsamler data på natklubber. Hvis vi ser på udbredelsen af stofbruget på natklubberne i undersøgelsen, kan vi konstatere, at 40 pct. af gæsterne siger, at de på et tidspunkt har prøvet et hårdt stof (typisk kokain, amfetamin og/eller ecstasy), mens 58 pct. har prøvet at ryge hash. I specifikke undergrupper af natklubgæster fx erhvervsarbejdende mænd over 25 år er stofbrug specielt udbredt.

I bogen ser vi på to forskellige typer af natklubber: mainstream-klubber, som henvender sig til et bredt publikum, og subkulturelle klubber med en elektronisk musikprofil. Der bliver brugt hårde stoffer på begge typer af klubber, men gæsterne på mainstream-scenen bruger primært kokain og amfetamin, mens gæsterne i de mere subkulturelle miljøer bruger et bredere spektrum af stoffer: amfetamin,

kokain, ecstasy, ketamin ("hestebedøvelsesmiddel"), MDMA ("ren ecstasy"), etc. I de mere subkulturelle miljøer kombineres fx ketamin eller MDMA med andre stoffer for at skabe en specifik stofoplevelse. Stofbruget er ofte mere intenst på de subkulturelle klubber, og det strækker sig over et længere tidsrum, fra forfester tidligere om aftenen, over festerne på selve klubben til morgenfester, hvor deltagerne fortsætter med at tage stoffer. På mainstream klubberne er stofbruget ofte koncentreret til forfester og (i varierende grad) stofindtagelse på selve klubben, mens festen typisk slutter, når klubben lukker om morgenen.

Kokainbrugerne er ofte multistofbrugere

En interessant gruppe i klubsammenhæng er kokainbrugerne. Kokain bliver ofte, bl.a. af de mindre stofefarne unge i undersøgelsens fokusgruppeinterviews, opfattet som et eksklusivt stof, der har højere status end andre hårde stoffer. Vi har derfor set nærmere på netop dette stof i natklubmiljøet. Hvis vi koncentrerer analysen til de natklubgæster (32 pct.), som har erfaring med kokain, kan vi, for det første konstatere, at kokainbruget ikke er afgrænset fra brug af øvrige stoffer. Tværtimod er kokainbrugerne i meget vid udstrækning poly-stofbrugere: 91 pct. af dem har også prøvet andre hårde stoffer, primært amfetamin, men også stoffer som ecstasy (66 pct.) og ketamin (29 pct.). For det andet kan vi se, at kokainbruget stort set altid er kombineret med en meget høj alkoholconsumption. Kokainen bruges ofte til at forlænge og intensivere alkoholrusen, og cocktailen alkohol-kokain repræsenterer på mange måder den ultimative forestilling om en grænseoverskridende fest på mainstream klubberne.

Danske unge opfatter kokain som ufarligt

Danske unge uden egen stofefaring opfatter generelt kokainen som et relativt ufarligt stof. Kokain defineres i vores fokusgruppeinterviews som naturligt og som forbundet med få umiddelbare risici, og mange unge mener, at kokainbrug kan kombineres med et normalt hverdagsliv med skole og arbejde. Dette i modsætning til ecstasy, som de unge generelt opfatter som et meget farligt stof, pga. dets kemiske karakter og uforudsigelige effekter ("man kan dø første gang man prøver det", som flere interviewpersoner formulerer det). Der er en tydelig diskrepans mellem de unges bedømmelse af kokain og de officielle stofklassificeringer (i Danmark og internationalt), hvor kokain klassificeres som et af de mest risikable stoffer pga. dets afhængighedsskabende potentiale.

Fra eksperimentelt brug til regelmæssigt brug

Ca. en tredjedel af brugerne af hårde stoffer, som vi har interviewet i klubundersøgelsen, fortæller, at de har mistet kontrollen over deres stofbrug, i kortere eller længere tidsperioder. Vi har i bogen

identificeret nogle særlige kendetegn for denne proces: De unge er gået fra at feste om natten til at holde weekendlange fester sammen med andre stofbrugere – fester, hvorfra ikke-brugere er ekskluderet. De har i perioder brugt stoffer dagligt, og stofferne har fået nye funktioner i deres liv: de er ikke alene knyttet til festens opbrusende samvær, men også til afslapning. Desuden er mange af disse unge gået fra at være købere af stoffer til også at være sælgere. Mange af de regelmæssige stofbrugere føler, at de er nødt til at ændre deres stofbrugsmønster, da det har negative konsekvenser for deres hverdagsliv (skole, arbejde). Det er dog sjældent, at de ønsker helt at forlade stofferne – de ønsker nærmere at finde tilbage til det kontrollerede stofbrug, de en gang havde. Meget få af disse unge er interesseret i at søge hjælp i behandlingssystemet.

Venner-købere-sælgere

Distributionen af hårde stoffer er i ganske høj grad varetaget igennem et privat og relativt lukket marked, hvor de unge skaffer stofferne igennem venskabsrelationer. Det åbne stofmarked beskrives som det sidste sted de stofbrugende unge ønsker at få deres stoffer. Selv om det udefra set er en stor forskel mellem at købe og sælge stoffer, så er dette for mange brugere en uklar grænse, som de krydser frem og tilbage uden at tilskrive større betydning. Man starter med at få eller købe stoffer af sine venner, som skaffer dem; derefter skifter man måske til at blive den person, som køber ind til vennerne; og i denne position som indkøber kan man samtidig skrabe penge ind til eget brug. Derfra er skridtet til at tjene lidt til en ekstra ecstasypille eller et ekstra streg kokain ikke langt. Sælgerrollen giver med andre ord en ligefrem og enkel mulighed for at kunne eskalere stofbruget, uden at man føler, at det har økonomiske konsekvenser. Men som vores analyser af det problematiske brug viser, er det netop denne form for ven/køber/sælger-rolle, som bidrager til, at de unge mister fodfæstet og bliver regelmæssige brugere.

Stofbruget en del af den danske fuldskabskultur

Hvis man skal mindske bruget af illegale stoffer blandt unge, er der meget, som tyder på, at man skal tage udgangspunkt i den danske fuldskabskultur. Alkohol er stadig de danske unges foretrukne rusmiddel, men illegalt stofbrug går hånd i hånd med druk: En tidlig fuldskabsdebut er relateret til eksperimentering med både hash og hårde stoffer senere i ungdomsårene. De mest drikkende og festende 17-19-årige er også dem, som oftest ryger hash og stifter bekendtskab med hårde stoffer. De unge er i følge interviewene ofte fulde, når de eksperimenterer med stoffer første gang, og de fortsætter med at tage stoffer – dette gælder specielt for kokain og amfetamin – pga., at de finder kombinationen alkohol-stoffer attraktiv, når de fester i nattelivet. Alkoholen - herunder fx det forhold at hver anden

ung har drukket mindst 10 genstande i løbet af én aften inden for den sidste måned - kan derfor ikke ignoreres, hvis man ønsker at forebygge illegalt stofbrug blandt unge.

Datamateriale

Bogen er baseret på både kvantitativt og kvalitativt datamateriale: en landsdækkende, repræsentativ spørgeskemaundersøgelse med 17-19-årige, en longitudinel spørgeskemaundersøgelse med 18-19-årige unge (de besvarede en tilsvarende spørgeskemaundersøgelse, da de var 15-16 år) (foretaget i 2008), fokusgruppeinterviews med ”almindelige unge” kontaktet via uddannelsessteder (foretaget i 2008); fokusgruppeinterviews og individuelle interviews med stofferne unge, kontaktet på natklubber, samt en spørgeskemaundersøgelse udført på udvalgte danske natklubber (foretaget i 2008-9).